

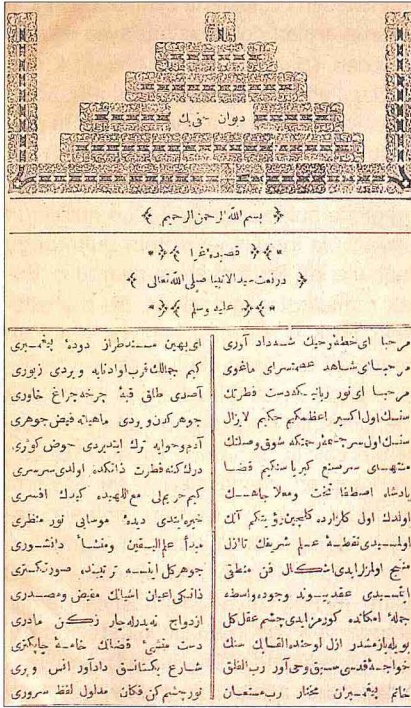
HAKKI BEY, Üsküdarlı

(1823-1894)

Son devir divan şairi.

Mora'da doğdu. Asıl adı İbrâhîm olup şiirlerinde Hakkı mahlasını kullanmıştır. Yekçeşm Hakkı, Kôr Hakkı diye de anılır. İsmâil Hakkı Paşa'nın oğludur. İlk öğrenimini babasının sürgün yeri olan Gelibolu'da tamamladı. 1842'de babasının affedilerek İstanbul Boğazlar Nâzirliği'ne tayini üzerine İstanbul'da önce Bâb-ı Defterî'de Haremeyn (veya Evkaf) Muhasebesi Kalemi'nde görev yaptı; daha sonra 1850 yılında Evkaf Nezâreti Mektûbî Kalemi memurluğuna nakledildi. Bir ara Defter-i Hâkânî Kalemi'ne devam etmişse de bu görevleri sırasında aşırı çalışması sonucu zihin yorgunluğu hastalığına yakalandı. 1854-1865 yılları arasında rahatsızlığı sürdü; bir süre sonra sağlığına kavuşarak kendisine bağlanan 1000 kuruş maaşla emekli oldu ve bundan sonra hayatını Üsküdar Çamlıca'daki evinde geçirdi. Asîr'in fethine dair kaleme aldığı kaside Abdurrahman Sâmî Paşa'nın aracılığı ile Sultan Abdülazîz'e takdim edilince maddesine 10.000 kuruş câize verilerek maaşına da 600 kuruş zam yapıldı. Hayatının son yıllarına doğru sol gözü görmez oldu. 20 Safer 1312 (23 Ağustos 1894) tarihinde vefat eden Hakkı Bey Çamlıca'da Celvetiyye tarikatına ait Selâmi Ali Efendi Tekkesi civarına defnedildi.

Fatîh Efendi Hakkı Bey'in şiir sanatındaki maharetini belirtmekte, bu sanatın bütün inceliklerine vâkıf olduğunu, önce gazel alanında kendini denediyse de sonradan yaratılışına daha uygun düşen kasidede karar kıldığını zikretmektedir (*Tezkire*, s. 69). Sâmî Paşa da saraya yazdığı bir tezkirede Hakkı Bey'in şiir sanatındaki maharetini övmektedir (İbnüle-

Üsküdarlı Hakkı Bey divanının ilk sayfası (Bursa 1292)

min, I, 482). Yenişehirli Avni Bey'in, divanına yazdığı takriz kasidesinde Nefî'ye denk sayılabilecek güçlü bir şair olduğunu söylediği (*Divan*, s. 52-54) Hakkı Bey bir başka kaynaktan da "Nefî-yi zamân" olarak nitelendirilmektedir (Mehmed Tevfik, s. 14).

1277 yılı sonlarından (Mayıs-Haziran 1861) 1278 yılı ortalarına (Ocak 1862) kadar İstanbul'da Hersekli Ârif Hikmet Bey'in evinde her hafta yapılan Encümen-i Şuarâ toplantılarına katılan Hakkı Bey, Tanzimat'tan sonra divan şiirini yaşatmak isteyenler arasında dil ve üslup bakımından en kuvvetli kabul edilen şairlerden biridir. Enderunlu Vâsîf'ta büyük ölçüde mahallifleşen, Şinâsi ile Ziyâ Paşa'da ise giderek modern bir muhteva kazanan yeni şiir anlayışını benimsemeyen Hakkı Bey, doğrudan doğruya Nefî'yi ve onun beğendiği İran şairlerini taklit etme yolunu seçmiştir. Kasidelerindeki parlak dil ve coşkun âhenk şaire yaşadığı dönemde büyük bir şöhret kazandırmıştır. Ancak şiirindeki güzellikler derin ve renkli mâna âlemini, gerçek hayat sahnelerini değil eski ve tamamen soyut klasik unsurları yansıtmaktadır. Dolayısıyla Hakkı Bey Nefî'nin dilini taklitte başarılı olmakla beraber onun şiirindeki

canlılığı, yeni hayalleri ve gerçek hayat sahnelerini yakalayamamıştır. Eski kasidelerin çoğunda tekrarlanan ve Nedîm'den sonra terkedilen İran kaynaklı klasik hayaller Fâtih Sultan Mehmed, Kanûnî Sultan Süleyman ve IV. Murad gibi ihtişamlı padişahlar için doğru sayılsa bile şairin yaşadığı dönemdeki devlet adamları için artık geçerliliğini kaybetmiştir. Bu sebeple Hakkı Bey'in kasidelerindeki gür sese rağmen gerçeği yansıtmayan sözün doğurduğu boşluk önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.

Arapça, Farsça, Türkçe nazım ve nesirde başarı göstermiş olan şairin elli beş sayfalık divanı Eşref Bey vasıtasıyla 1292'de (1875) Bursa'da basılmıştır. Yirmi kaside ve otuz bir gazelin yer aldığı divanın sonunda Yenişehirli Avni Bey'in yazdığı takriz kasidesiyle Eşref Bey'in düştüğü tarih ve Hakkı Bey'in hal tercümesi bulunmaktadır. Hakkı Bey'in, divanının basıldığı tarihten ölümüne kadar geçen on dokuz yıllık sürede yazdığı şiirler ise bir araya getirilip yayımlanmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hakkı Bey, *Divan*, Bursa 1292, s. 52-54; Fatîh, *Tezkire*, s. 69; Mehmed Tevfik, *Kâfile-i Şuarâ*, İstanbul 1290, s. 14; Abdurrahman Sâmî Paşa, *İnşâ-yı Sâmî*, İstanbul, ts. (Necib Bey Matbaası), s. 61; *Sicill-i Osmânî*, II, 239; *Osmanlı Müellifleri*, II, 151; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, I, 481-486; Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 607-608; "Hakkı Bey, İbrahim (Üsküdarlı)", *TA*, XVIII, 335; "Hakkı Bey (Yekçeşm)", *TDEA*, IV, 29.

M. SERHAN TAYŞI

HÂKSÂR HAREKETİ

Hindistan'da İnâyetullah Han (ö. 1963)

tarafından başlatılan dinî, içtimai ve siyasî hareket

(bk. İNÂYETULLAH HAN).

HÂKSÂRİYYE

(حاکساریه)

İran'da tarikata benzer özellikler taşıyan dinî bir fırka.

Farsça'da "toprağı andıran, toza bulanmış" anlamına gelen hâk-sâr kelimesini, tevazu ifadesi olmak üzere kendilerini nitelendiren bir isim olarak kullanan Hâksâriyye mensupları melâmet ve fütüvvet ehlinin, ayyâr ve kalenderlerin etkisinde kalmıştır. İnanç, âdâb ve erkânı-

Üsküdarlı Hakkı Bey